

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
142-20

meddelad i Stockholm den 19 november 2020

KLAGANDE
AA

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE
Kammarrätten i Sundsvalls dom den 12 december 2019 i mål nr 2932-19

SAKEN
Ersättning till offentligt biträde

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med bifall till överklagandet ändrar Högsta förvaltningsdomstolen kammarrättens dom och bestämmer att ersättning ska utgå till AA som offentligt biträde med ytterligare 1 925 kr, varav 1 265 kr för tidsspillan, 275 kr för utlägg och 385 kr för mervärdesskatt.

BAKGRUND

1. Ett offentligt biträde har rätt till skäligen ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ett biträde som har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats – ett s.k. distansbiträde – har dock rätt till ersättning för merkostnader som uppstått på grund av avståndet endast om det finns särskilda skäl.

Dok.Id 227118

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00
E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se
www.hogstaforvaltningsdomstolen.se

Telefax

Expeditionstid
måndag–fredag
09:00–12:00
13:00–16:00

DOM

Mål nr
142-20

2. Förvaltningsrätten i Härnösand förordnade AA – med verksamhet i Göteborg – som offentligt biträde för en vårdnadshavare boende i Sundsvalls kommun i ett mål om upphörande av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Socialnämnden i Sundsvalls kommun beslutade att vården skulle kvarstå.
3. Efter att muntlig förhandling hållits i Härnösand, varvid AA närvarade via videolänk från Kammarrätten i Sundsvall, tillerkändes AA yrkad ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg. Yrkandet gällande utlägg och tidsspillan avsåg bl.a. bilresa om 40 mil tur och retur vid tre tillfällen samt utlägg för förrättning vid bortovaro mer än sex timmar vid tre tillfällen.
4. AA överklagade för sin klients räkning förvaltningsrättens dom till Kammarrätten i Sundsvall som avgjorde målet efter att ha hållit muntlig förhandling. AA yrkade ersättning för sex timmars tidsspillan, utlägg för resa med bil 40 mil tur och retur samt för förrättning vid bortovaro mer än sex timmar.
5. Kammarrätten fann att AA var att betrakta som ett distansbiträde och beviljade ersättning endast för två timmars tidsspillan och utlägg för bilresa elva mil, vilket motsvarade avståndet mellan Härnösand och Sundsvall tur och retur.

YRKANDEN M.M.

6. AA yrkar att hela den ersättning som han begärt i kammarrätten ska beviljas. Han anför följande. Enligt praxis och förarbeten ska ett avstånd om 5–10 mil i tätbebyggda områden och 20 mil i mindre tätbebyggda områden tjäna som riktmärke för vad som kan anses utgöra verksamhet långt från domstolen. Sundsvall är att klassificera som ett mindre tätbebyggt område. Det är inte rimligt att kammarrätten beslutar om ersättning i strid med den bedömning som förvaltningsrätten gjort i samband med förordnandet.

7. *Justitiekanslern* bestrider bifall till överklagandet och anför följande. Det har inte lämnats något positivt förhandsbesked. Kammarrätten har därför helt riktigt gjort en egen prövning av de anspråk som framställts där. Särskilda skäl har inte framkommit att bevilja AA ersättning för de merkostnader som uppstått till följd av att han har sin verksamhet långt ifrån de orter där den rättsliga angelägenheten har hanterats. När det inte föreligger särskilda skäl och det offentliga biträdet har företrätt huvudmannen även i underrätten talar starka skäl, såsom enhetlighet och enkelhet, för att samma principer bör tillämpas i fråga om beviljande av ersättning till det offentliga biträdet som för övriga ombud och biträden. I enlighet med vad Högsta domstolen har slagit fast i NJA 2017 s. 652 bör därför en schablonmässigt bestämd ersättning tillerkännas för tidsspillan och utlägg utifrån avståndet mellan underrätten och överrätten. Kammarrätten har således gjort en riktig bedömning.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Frågan i målet

8. Frågan är i vilken utsträckning ett offentligt biträde, som har sin verksamhet långt ifrån den underrätt och överrätt som har hanterat den rättsliga angelägenheten, har rätt till ersättning för tidsspillan och utlägg i överrätten.

Rättslig reglering m.m.

9. Av 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde framgår att bestämmelserna om ersättning till rättshjälpsbiträde i 27 § rättshjälpslagen (1996:1619) ska tillämpas även i fråga om offentligt biträde.
10. Enligt 27 § första stycket rättshjälpslagen har ett rättshjälpsbiträde rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. I andra stycket föreskrivs att endast om det finns särskilda skäl får ersättningen avse de merkostnader för tidsspillan och utlägg som har uppstått på grund av att biträdet

har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats. Förhandsbesked ska på begäran av den rättssökande eller det föreslagna rättshjälpsbiträdet lämnas i fråga om sådana merkostnader omfattas av rätten till ersättning.

11. I förarbetena till 27 § rättshjälpslagen och 21 kap. 10 § rättegångsbalken, som avser en offentlig försvarares rätt till ersättning, anges att ett avstånd på 5–10 mil i tätbebyggda områden och 20 mil i fråga om mindre tätbebyggda områden ska utgöra ett riktmärke för vad som är verksamhet på långt avstånd från den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen hanteras. Ett förordnande inom den egna domkretsen bör inte anses utgöra ett distansförordnande. (Prop. 2008/09:232 s. 22 och 31)

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

12. AA bedrev verksamhet med kontor i Göteborg. Verksamheten låg utanför Förvaltningsrätten i Härnösands domkrets och avståndet till förvaltningsrätten är 77 mil. AAs förordnande var således ett sådant distansförordnande som avses i 27 § rättshjälpslagen.
13. Varken förvaltningsrätten eller kammarrätten lämnade något positivt förhandsbesked om AAs rätt till ersättning för merkostnader hänförliga till avståndet. När målet avgjordes i förvaltningsrätten fick han dock yrkad ersättning.
14. Den första frågan Högsta förvaltningsdomstolen har att pröva är om förvaltningsrättens ställningstagande till vilka merkostnader som ska betalas av allmänna medel är bindande för kammarrätten.
15. Av Högsta domstolens praxis framgår att ett förhandsbesked bör uppfattas som ett avgränsat undantag från huvudregeln om att varje instans ska pröva vilken ersättning den offentlige försvararen ska få för arbete, tidspillan och utlägg där. Underinstansens beslut om ersättning för merkostnader till en offentlig försvarare

bör alltså enligt Högsta domstolen inte binda högre rätt när det inte finns något positivt förhandsbesked. Högre rätts prövning ska därför i sådana fall innefatta ett ställningstagande i frågan om det finns särskilda skäl att låta merkostnaderna där betalas av allmänna medel. (NJA 2012 s. 262)

16. Det saknas skäl att bedöma frågan om betydelsen av att underinstansen i avsaknad av förhandsbesked godtagit merkostnader för distansförsvare i allmän domstol och distansbiträden i allmän förvaltningsdomstol på olika sätt (jfr HFD 2016 ref. 30 och HFD 2019 ref. 2). Förvaltningsrättens beslut om ersättning för merkostnader till ett offentligt biträde binder följaktligen inte kammarrätten när det inte finns något positivt förhandsbesked. Det var således riktigt av kammarrätten att fullt ut pröva de anspråk på ersättning av allmänna medel för merkostnader som AA framställde där.
17. Några särskilda skäl att bevilja AA ersättning för de merkostnader som uppstått på grund av att han har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats föreligger inte. Frågan är då hur ersättning för tidsspillan och utlägg ska bestämmas enligt 27 § första stycket rättshjälpslagen.
18. I praxis har det etablerats en schablon för att bestämma ersättning för tidsspillan och utlägg för en distansförsvare respektive ett distansbiträde i underrätt (se NJA 2012 s. 914 och jfr HFD 2016 ref. 30). Enligt schablonen bör ersättning för tidsspillan och utlägg som är hänförliga till ett distansbiträdes resa utgå med samma belopp som ett biträde med verksamhet 10 mil från domstolsorten skulle ha tillerkänts när det är fråga om ett tätbebyggt område och med 20 mil när det är fråga om ett mindre tätbebyggt område, såvida inte det faktiska utlägget är lägre eller tidsspillan mindre.
19. Högsta domstolen prövade i NJA 2017 s. 652 rätten till ersättning i överrätten för ett distansbiträde som hade sin verksamhetsort mer än 20 mil från den hovrätt som

DOM

Mål nr
142-20

handlade målet, och där avståndet mellan underrätten och överrätten också översteg 20 mil. Högsta domstolen fann att om ett distansbiträde biträtt sin huvudman redan vid tingsrätten, bör den schablonersättningsregel som kommit till uttryck i NJA 2012 s. 914 inte tillämpas i fråga om bitrådets kostnader för resa till hovrättsorten. I stället bör distansbiträdet få en schablonmässigt bestämd ersättning för utlägg och tidsspilla som motsvarar avståndet mellan tingsrättsorten och hovrättsorten, förutsatt att ersättningen inte överstiger bitrådets faktiska utlägg eller tidsspilla. Som skäl för en sådan tillämpning av ersättningsbestämmelserna angav Högsta domstolen att det inte bör uppställas onödiga hinder mot att biträdet kvarstår i uppdraget även när angelägenheten behandlas i hovrätten.

20. Högsta förvaltningsdomstolen ansluter sig till Högsta domstolens uppfattning att det inte bör uppställas onödiga hinder mot att ett förordnat biträde kvarstår i uppdraget när angelägenheten behandlas i överrätten. I de fall där avståndet mellan underrättsorten och överrättsorten är längre än schablonavstånden om 10 mil i tätbebyggt område respektive 20 mil i mindre tätbebyggt område bör därför den schablon som kommit till uttryck i NJA 2017 s. 652 kunna tillämpas.
21. När avståndet mellan bitrådets verksamhetsort och den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats, dvs. underrättsorten, överstiger schablonavstånden om 10 mil i tätbebyggda områden respektive 20 mil i mindre tätbebyggda områden, men där avståndet mellan underrättsorten och överrättsorten inte gör det, medför emellertid en tillämpning av en sådan schablon att det uppställs onödiga hinder för biträdet att kvarstå i sitt uppdrag när målet behandlas i överrätten. Det finns därför, enligt Högsta förvaltningsdomstolen, anledning att i ett sådant fall även i överrätt tillämpa den modell för schablonersättning som kommit till uttryck i HFD 2016 ref. 30, dvs. att ersättningen för tidsspilla och utlägg beräknas som för ett biträde med verksamhet 10 mil respektive 20 mil från underrättsorten.
22. AA förordnades av Förvaltningsrätten i Härnösand. Härnösand får anses vara ett tätbebyggt område när schablonersättning ska bestämmas. AAs rätt till ersättning i

DOM

Mål nr
142-20

kammarrätten ska därför beräknas med utgångspunkt från att han var distansbiträde i ett mål i en domstol belägen i ett tätbebyggt område. Han har emellertid i kammarrätten beviljats ersättning endast för avståndet tur och retur mellan Härnösand och Sundsvall, vilket innebär att han har beviljats lägre ersättning än om kammarrätten hade tillämpat den modell för schablonersättning för 10 mil enkel resa, som kommit till uttryck i HFD 2016 ref. 30.

23. Mot denna bakgrund ska AAs överklagande bifallas delvis och han ska beviljas ersättning för utlägg motsvarande bilresa 20 mil tur och retur samt tidspillan beräknad efter en sammanlagd tidsåtgång om tre timmar. Ytterligare ersättning ska därför utgå med 1 925 kr, varav 1 265 kr för tidspillan, 275 kr för utlägg och 385 kr för mervärdesskatt.

I avgörandet har deltagit justitieråden Helena Jäderblom, Erik Nymansson, Mahmut Baran, Leif Gäverth och Marie Jönsson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Linda Funk.